

På aftægt

Det kan ikke umiddelbart fastslås, hvor langt tilbage i tiden aftægt har været kendt, men i 1800-årene var det en af de mest almindelige former for alderdomsforsørgelse i landdistrikterne.

Aftægt

Aftægt, der blev aftalt ved overdragelse af fast ejendom, tjente to formål: dels gav den sikkerhed i alderdommen for det aldrende bondepar, som ikke længere kunne drive gården, og dels gjorde den det muligt for enten arvinger eller andre at tage ejendommen i besiddelse, mens de endnu var i deres mest aktive alder.

Samtidig kunne aftægtsfolkene deltage i det daglige arbejde, hvilket kunne være nødvendigt, så længe de nye ejeres børn var små.

Sælger kunne være en gårdejer eller hans enke, og køber kunne være en søn eller en svigersøn – kvinder var ikke myndige i formueanliggender.

De gamles muligheder var snævert bundet til produktionsenheden, det være sig fæstegård eller fæstehus, og til familien eller slægten, der var central for de ældres sociale netværk. Svigtede den ene eller begge disse, var den gamle næsten sikker på, at vejen gik til fattiggården. Strandfoged Jens Villumsen, der ses i nederste række nr. 2 fra venstre, havde heldigvis familie og gik på aftægt hos sin søn i 1927.

Aftægtsboligen

Aftægt omfattede både kost og bolig. Nogle aftægtsfolk fik flere rum til rådighed på gården, andre var knap så heldige. I første halvdel af 1800-årene kunne gamle fattiglemmer blive udliciteret til familier, der på den måde tjente en ekstra skilling. Betalingen var ringe, og det udliciterede fattiglems tilværelse var kummerlig.

I 1850 kom der en lov om opførelse af fattighuse og boliger for husvilde på landet. Samtidig blev udlicitering af fattiglemmer til private forbudt – det havde alligevel været for elendigt.

De alderdomshjem, der blev opført i begyndelsen af 1900-årene, indvarslede en overgang fra opbevaring til omsorg. Det var et stort skridt frem mod udsigten til en værdig alderdom.

I den vestre længe af Strandfogedgårdens stuehus boede Jens Thomsen og hans kone, Ane Villumsdatter, på aftægt fra 1885 til deres død i hhv. 1896 og 1897. Billedet af gården er taget i 1895.

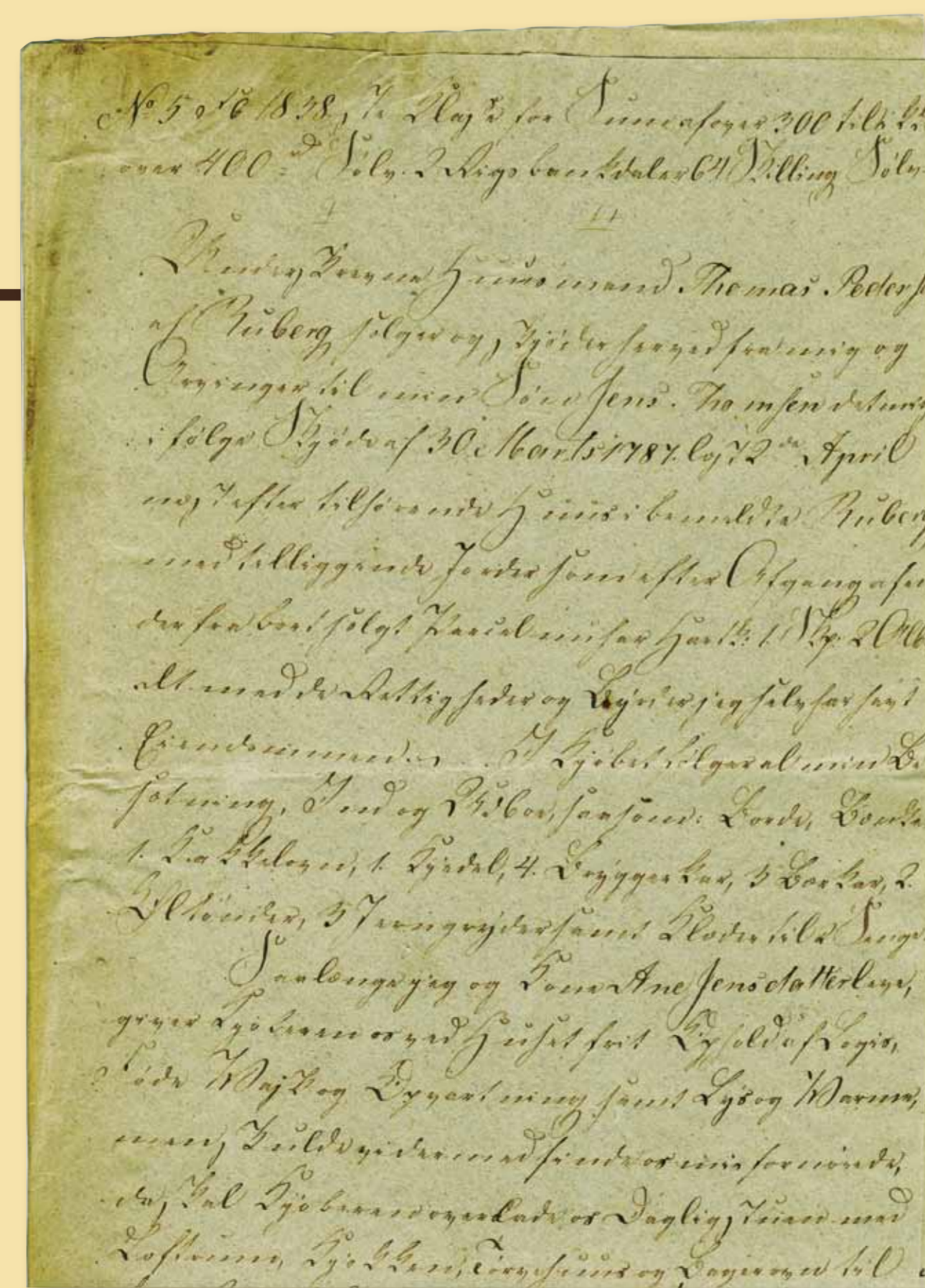
Aftægtskontrakter

Aftægt var oftest nedfældet i en aftægtskontrakt. Det almindelige indhold af en aftægtskontrakt er, at køber forpligter sig til at forsørge sælger og hans eventuelle hustru med bolig, daglige fornødenheder og hjælp under sygdom og til at sørge for begravelse.

Aftægtskontrakter er oftest udfærdiget efter en bestemt formular, og viser derfor meget om levevilkår i almindelighed på en bestemt egn. Bestemmelserne i kontrakterne afspejler dog næppe i alle tilfælde de vilkår, der reelt var tale om, idet mange af de opregnede ydelser sandsynligvis aldrig er blevet leveret, fordi parterne er enedes på anden vis.

En kontrakt stiler mod en idealtilstand og tager højde for konflikter. Derfor viser en aftægtskontrakt også meget om de konflikter, som kunne tænkes at opstå mellem gamle og nye ejere.

Læs strandfoged Jens Thomsens aftægtskontrakt med hans far Thomas Pedersen fra 1838 og kontrakten, han lavede med sin svigersøn Jens Villumsen i 1885, på skærmen i aftægtsstuen.

Aftægtskontrakt mellem Thomas Pedersen og Jens Thomsen. Rubjerg, 1838.